

” Клименко Ж. Вибірковий курс «Література і психологія: потенціал розвитку особистості» як інтегративний складник професійної підготовки студентів-філологів. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 8. С. 48-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i8-007>.

Klymenko Zh. Vybirkovyi kurs «Literatura i psykhoholiiia: potentsial rozvytku osobystosti» yak intehratyvnyi skladnyk profesiinoi pidhotovky studentiv-filolohiv [Elective course «Literature and psychology: personality development potential» as an integrative component of professional training of philology students]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 8. S. 48-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i8-007>.

УДК 378.147:[821:159.9]

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i8-007

Жанна КЛИМЕНКО

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-1791-799X>
zh.klymenko@gmail.com

ВИБІРКОВИЙ КУРС «ЛІТЕРАТУРА І ПСИХОЛОГІЯ: ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ» ЯК ІНТЕГРАТИВНИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Анотація. У статті розкрито теоретико-методичні основи вибіркового курсу «Література і психологія: потенціал розвитку особистості», апробованого в процесі професійної підготовки студентів-філологів (магістерський рівень освіти). Увіражено ідею про психологічний вплив художніх творів на особистість читача. Наголошено, що в ході вивчення навчальної дисципліни літературна освіта розглядається як важливий чинник протистояння викликам війни. Висвітлено мету викладання курсу, його інтердисциплінарний характер, представлено тематику занять. Визначено здатності, над розвитком яких мають працювати студенти. Запропоновано прийоми роботи вчителя / викладача і види навчальної діяльності учнів / студентів, спрямовані на реалізацію методики розкриття психологічного потенціалу художнього твору. Надано методичні рекомендації до проведення циклу практичних занять за темою «Презентація художнього твору крізь призму психології», представлено правила ділової гри «Промоутер читання, експерти». Наведено орієнтовний список програмових творів зарубіжної літератури, які доцільно використовувати в бібліотерапевтичній практиці. Розкрито значення вивчення інтегрованої навчальної дисципліни як для професійної підготовки майбутніх філологів, учителів літератури, так і для розвитку їхньої життєвої компетентності. Досвід викладання вибіркового курсу засвідчив його ефективність. Описана методика сприяє залученню антифобіальних ресурсів художнього письменства, запобіганню ретравматизації особистості в процесі читачької діяльності, розвитку оптимістичного світобачення та формуванню стресостійкості здобувачів освіти. Завдання бібліотерапевтичного й медіаторного характеру, вживання в ситуативні ролі промоутерів читання та експертів спонукають учасників курсу не лише до висвітлення взаємозв'язку художньої літератури та психології, а й до творчої самореалізації та самопізнання.

Ключові слова: література і психологія; вибіркового курсу; психологізм у літературі; професійна підготовка студентів-філологів; прийоми роботи; види навчальної діяльності.

Zhanna KLYMENKO

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-1791-799X>
zh.klymenko@gmail.com

ELECTIVE COURSE «LITERATURE AND PSYCHOLOGY: PERSONALITY DEVELOPMENT POTENTIAL» AS AN INTEGRATIVE COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF PHILOLOGY STUDENTS

Abstract. The article reveals theoretical and methodological foundations of the elective course "Literature and psychology: personality development potential", tested in the process of professional training of philology students (Master's degree pursuers). The psychological impact of artworks on the reader's personality is highlighted. It is emphasized that, in the course of studying an academic discipline, literary education is considered a crucial factor in addressing the challenges of war. The purpose of teaching the course, its interdisciplinary nature, and the topics of classes are presented. The competences that students should focus on developing are determined. The methods of work for the teacher/lecturer and types of educational activities for pupils/students aimed at implementing the methodology for revealing the psychological potential of an artwork are proposed. Methodological recommendations for conducting a cycle of practical classes on the topic "Presentation of an artwork through the lens of psychology" are provided, and the rules of the game "Reading promoter, experts" are presented. An indicative list of the foreign literature program works that are advisable to use in bibliotherapy practice is provided. The importance of studying an integrated academic discipline is revealed both for the professional training of future philologists, literature teachers, and for the development of their life competence. The experience of teaching the elective course has demonstrated its effectiveness. The described methodology contributes to the involvement of anti-phobic resources in literary writing, preventing retraumatization of the personality during the reading activity, developing an optimistic worldview, and fostering stress resistance in education seekers. Tasks of bibliotherapeutic and media creative character, the use of situational roles of reading promoters and experts encourages course participants not only to highlight the relationship between fiction and psychology, but also to creative self-realization and self-knowledge.

Keywords: literature and psychology; elective course; psychologism in literature; professional training of philology students; methods of work; types of educational activities.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві загострилась проблема збереження психічного здоров'я як окремої особистості, так і нації в цілому. Важливою ланкою в цій

роботи має стати зокрема й філологічна освіта. Усвідомлення взаємозв'язку літератури та психології, уміння розкривати його на прикладі конкретного тексту, використовувати психологічний потенціал художніх творів для саморозвитку і в процесі педагогічного впливу завжди були важливими для успішної професійної діяльності майбутніх філологів, учителів літератури. У час війни ці знання й уміння набули ще більшої актуальності, адже серед читачів посилилась зацікавленість психологією, а головне – зросла потреба в бібліотерапевтичних ресурсах художньої літератури. Нині надзвичайно важливо допомогти студентам-філологам відчутти її силу як своєрідного психологічного помічника, джерела підтримки й особистісного зростання, а також надати їм відповідні методичні ключі для фахової діяльності. Саме таке надзавдання покликаний вирішувати вибірковий курс «Література і психологія: потенціал розвитку особистості», запропонований студентам магістерського рівня факультету іноземної філології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Ідея курсу виникла у 2022 році, у його основу покладено зокрема матеріали авторських публікацій, а також науково-методичних вебінарів, проведених для вчителів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що останніми роками зріс інтерес науковців до проблеми психологізму в літературі, саме ж це поняття є дискусійним. До дослідження теоретичних питань психологізму в літературі звертались Г. Блум, Н. Зборовська, М. Кодак, Г. Клочек, В. Фащенко, С. Михида, В. Мацапура, Л. Козубенко, Н. Коломієць та інші. Для визначення стратегії вибіркового курсу важливим є трактування психологізму, запропоноване українським ученим Ю. Кузнецовим. Поруч із найпоширенішими в літературознавстві значеннями (психологізм як науковий метод, психологізм як індивідуальна особливість художнього стилю письменника) дослідник виокремив і такі: «... 3) психологізм як певний аспект вивчення сприйняття твору читачем і, нарешті, 4) власне психологізм – застосування психологічних знань до вивчення художнього явища» [9, с. 221]. Саме ці два значення обрали ключовими в ході навчальної діяльності.

Для формування теоретичних підвалин дисципліни визначальними також є дослідження психологічного підходу до тексту, зокрема представлені в працях Н. Чепелевої [13; 14]. Розглядаючи текст як складне, багаторівневе семіотичне утворення, науковиця наголошує, що він «...здійснює вирішальний психологічний вплив на свідомість реципієнта, дозволяючи керувати процесами сприймання та розуміння повідомлення, впливати не лише на когнітивну, а й емоційно-сміслову сферу особистості» [14, с. 93]. Особлива роль у збагаченні світогляду читача належить саме художнім текстам.

На добір тематики та методичних засобів курсу значний вплив мала стаття К. Богун, авторка якої, розглядаючи художні твори з позицій філософії, зазначає: «Жахи війн і тоталітарних режимів привели до інтенсифікації розробки антифобіальних дискурсів в межах літературної казки першої половини ХХ ст.» [2, с. 109]. Розкриваючи антифобіальний потенціал літературних казок Т. Янссон, дослідниця за аналогією до терміну «антидепресант» вживає продуктивну, на наш погляд, дефініцію *літературний «антифобіант»* і доводить, що казки фінської письменниці, яка сама пережила жахи радянсько-фінської війни, можуть бути ефективними антифобіальними ресурсами і для дітей, і для дорослих [2, с. 109].

Наукове підґрунтя курсу склали також положення статті Н. Мраки, зокрема розроблена нею арттерапевтична методика «Я – книга», яка може бути успішно адаптованою до викладання літератури як у школі, так і у виші [12]. У зв'язку з тим, що одне із завдань курсу – навчати студентів засобами художньої літератури плекати позитивне мислення школярів, цінними для реалізації освітніх завдань є публікації І. Білої, А. Горлової, М. Селігмана, спрямовані на формування оптимістичного світосприйняття особистості [1; 4; 16].

У методиках викладання української і зарубіжної літератур проблема висвітлення взаємодії літератури й психології не була предметом ґрунтовних монографічних досліджень. У ході розробки вибіркового курсу враховували науково-методичну розвідку І. Лазаренко, яка визначила провідні принципи літературно-психологічного аналізу художнього твору в школі [10, с. 32]. Обґрунтовуючи принцип психологізму, дослідниця зазначає: «Вибір цього принципу зумовлений природою художнього твору, осередком якого є людина з усім тим, що перебуває в царині психології: вчинками, помислами, почуттями, переживаннями; розумінням художнього твору як результату психічної діяльності митця; необхідністю вивчення впливу витвору мистецтва на учня для реалізації виховного потенціалу літератури» [10, с. 32]. З погляду викладання дисципліни інтерес також становлять матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії» [11]. Окремі питання науково-методичного підходу до розкриття взаємодії літератури й психології розглянуто в наших публікаціях [5-7].

Мета статті – висвітлити теоретико-методичні засади вибіркового курсу для студентів-філологів «Література і психологія: потенціал розвитку особистості», представити методичні рекомендації до організації роботи в ході вивчення дисципліни.

Методи дослідження: аналіз і синтез літературознавчих, філософських, психологічних, педагогічних, бібліотерапевтичних, соціологічних і методичних джерел, узагальнення наукових ідей

щодо взаємозв'язку художньої літератури та психології, психологічного впливу художнього тексту на реципієнта, теоретичне моделювання освітнього процесу, прогнозування його результатів, спостереження за навчальною діяльністю студентів під час лекцій і практичних занять, узагальнення досвіду роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою розглядуваної навчальної дисципліни є розкрити психологічний потенціал художнього письменства для розвитку особистості та навчити залучати його у викладанні предметів мовно-літературної галузі, а також сприяти формуванню життєвої компетентності студентів. Услід за Н. Чепелевою під життєвою компетентністю розуміємо «здатність особистості до продуктивного розв'язання життєвих задач, які постають перед людиною упродовж її життя. Вона потребує інтерпретації, аналізу та осмислення ситуацій, в яких опиняється людина. Насамперед мова йде про критичні, травмивні та непередбачувані ситуації» [13, с. 10]. Художня література надає широкі можливості щодо критичного осмислення таких ситуацій, і тим самим підготовки читача до реакції на подібні в реальному житті.

Курс має інтердисциплінарний характер із акцентуванням на методичних аспектах і спрямований, з одного боку, на підтримку психоемоційного балансу студентів, розвиток їхньої життєстійкості та життєздатності, а, з іншого, на формування готовності надавати бібліотерапевтичну допомогу школярам, студентам та всім, хто її потребує. Вивчаючи дисципліну, учасники курсу працюють над розвитком таких здатностей:

- визначати бібліотерапевтичні ресурси твору й прогнозувати його бібліотерапевтичний ефект;
- урахувати особливості сприймання художніх творів конкретною особистістю й залежно від конкретних обставин;
- формувати засобами художньої літератури оптимістичне світосприйняття особистості, віру в себе та стресостійкість;
- залучати антифобіальні практики в роботі з художніми творами як ефективний засіб боротьби зі страхами;
- володіти методикою розкриття психологічного потенціалу художнього твору, застосовувати її в ході викладання;
- підтримувати власний психоемоційний баланс за допомогою художньої літератури і допомагати його підтримувати тим, хто цього потребує.

Навчальний курс передбачає інтерактивні лекції та практичні заняття, у ході яких запропоновано до розгляду такі основні теми:

1. Взаємозв'язок художньої літератури і психології. Художня література як чинник розвитку та психологічної підтримки особистості.
2. Літературна освіта як протистояння викликам війни. Психолого-педагогічний потенціал шкільного вивчення літератури.
3. Особливості сприймання художньої літератури читачами різних вікових категорій.
4. Бібліотерапія як підтримка українських читачів у воєнний та післявоєнний часи. Роль казкотерапії в збереженні психологічного балансу.
5. Художня література як джерело позитивних емоцій. Формування оптимістичного світосприйняття особистості засобами художньої літератури [5].
6. Значення художньої літератури для плекання психологічної пружності особистості [6].
7. Читацька діяльність крізь призму психологічних викликів цифрової доби.

Вивчення курсу доцільно розпочинати з *евристичної бесіди*, наприклад, за такими запитаннями:

- Як би ви визначили точки дотику художньої літератури і психології?
- Як, на ваш погляд, можна використовувати потенціал художньої літератури для розвитку особистості?
- Які художні твори, на вашу думку, мають значний психологічний вплив на читачів? У чому полягає їх психологічна сила?

Така бесіда покликана виконати, по-перше, діагностувальну функцію, адже дає можливість скласти первісне уявлення про рівень літературознавчої та психологічної підготовки студентів. Крім того, наведені запитання заохочують до виявлення особистих поглядів, креативності, залучення не лише раніше вивченого матеріалу, а й власного життєвого досвіду. У подальшому звертаємо увагу на виклики, які стоять перед українським суспільством, зокрема на важливість урахування вчителем того факту, що в сучасних класах навчаються учні з так званими воєнними синдромами – відкладеного життя, провини вцілілого, ПТСР. Відповідно наголошуємо, що вчитель літератури має вибудовувати свою роботу таким чином, щоб запобігати ретравматизації школярів і сприяти їхньому посттравматичному зростанню [7].

Цікаві реакції в учасників курсу викликає запитання, поставлене на першій лекції: чи хотілось вам читати після 24-го лютого? Одні студенти свідчили, що читання для них стало справжнім прихистком і називали конкретні художні твори, які відіграли захисну роль у їхньому житті, інші повідомляли, що навпаки тривалий час не могли звернутися до читання. Третя категорія – ті, хто хотів читати, але дуже вибірково, зокрема наголошували, що не мали бажання читати твори на воєнну тематику. Водночас були й студенти, для яких воєнна тематика виявилась на часі як така, що транслює досвід, дотичний до їхнього особистого. Таке опитування унаочнює положення про відмінність у читацькій рецепції, можливість різних реакцій на один і той самий твір читачів, які перебувають у подібних умовах, що й навчаємо враховувати при викладанні. У подальшому студентів доцільно ознайомити з результатами соціологічних досліджень рівня читання дітей та дорослих, які проводились на замовлення Інституту книги в 2023 і 2024 роках. Зокрема серед причин нечитання респонденти обрали й таку опцію: «не можу зосередитись через війну, стрес» (11 % у 2023 р., 9 % у 2024 р.) [15, с. 26]. Отже, налаштовуємо майбутніх філологів і педагогів на те, щоб брали до уваги соціологічні дослідження не лише у своїй подальшій професійній діяльності, а й у різноманітних життєвих ситуаціях.

Методичну палітру курсу склали переважно такі *прийоми роботи вчителя / викладача і види навчальної діяльності учнів / студентів*:

- евристична бесіда, спрямована на розгляд психологічної ситуації, описаної у творі, психології поведінки персонажів [6, с. 4];
- визначення й обговорення психологічних проблем, порушених у творі;
- характеристика емоційного стану персонажа і/або оповідача;
- аналіз жанрової специфіки, системи образів й поетики твору крізь призму психології;
- аналіз та інтерпретація мотивів діяльності персонажів;
- психологічне моделювання подій твору (що відбувалося б, якби персонаж діяв інакше);
- пошук психологічних причин успіху персонажів [6, с. 4];
- підготовка порад персонажам твору й одне одному [6, с. 4; 7, с. 15];
- складання психологічної анотації до твору, яка увиразнює його ресурси щодо особистісного зростання читача;
- підготовка психологічного резюме за прочитаним твором (стисло висновку-прогнозу щодо можливостей психологічного впливу твору на особистість);
- аргументація доцільності або недоцільності читання конкретного твору читачами певної вікової категорії, у певних життєвих обставинах;
- визначення бібліотерапевтичного потенціалу твору (кому і з якою метою його доцільно рекомендувати, в яких ситуаціях він може допомогти);
- розкриття значення твору для сучасних українців, а також особистісного (чим для мене став цей твір, у чому його психологічна сила особисто для мене?);
- проєктування на себе психологічної ситуації, описаної у творі (як би я впоралась/впорався з тією чи іншою ситуацією, в яку потрапили персонажі);
- створення емоційної візитки книги (шлейф яких емоцій залишає прочитання цього твору, які емоції ви назвали б провідними, як вони можуть подіяти на різних читачів, який емоційний вплив на реципієнта може справити ілюстративне оформлення твору).

У ході викладання курсу враховували, що «... ефективною стратегією *профілактики психоемоційних порушень та медіатравм* й зміцнення медіаімунітету молоді є творче сприймання медіа і самовираження через медіаторчість» [3, с. 71]. Саме тому для самостійної роботи студентам пропонували завдання медіаторчого характеру, спрямовані на активізацію їхніх аналітичних здібностей, методичної та візуалізаційної креативності, а також вияв власного «Я». Результати медіаторчості учасники курсу представляли на практичних заняттях за темою «Презентація художнього твору крізь призму психології», проведених у формі ділової гри «Промоутер читання, експерти». Заняття передбачали такі основні види навчальної діяльності: виступи з презентаціями художнього твору, аналіз промоутерських виступів студентами-«експертами».

Перед заняттям студентам пропонується *практичне завдання*: підготувати презентацію художнього твору з наданого списку (на вибір – який виявився найближчим) або будь-якого за власним вибором. *Інструктаж до підготовки*: мета презентації – зацікавити цільову аудиторію обраним художнім твором, стимулювати бажання його прочитати; представити твір як можливого психологічного помічника, розкрити його психологічний потенціал для розвитку особистості, розглянувши крізь призму проблем, висвітлених у ході лекцій; обґрунтувати значення обраного твору для сучасних українців. У презентацію доцільно ввести інтерактивні моменти. Викладачеві важливо також визначити час виступу, орієнтуючись на кількість студентів у групі та практичних занять (наприклад, 10 – 15 хвилин).

Пропонуємо *правила ділової гри «Промоутер читання, експерти»:*

1. У рольовій грі діють 2 персонажі: *промоутер читання та експерти.*
2. У той час, коли один студент виступає в ролі промоутера (презентує художній твір крізь призму психологічних проблем), інші виконують ролі експертів, які аналізують та оцінюють його виступ.

3. Завдання промоутера – презентувати твір із метою зацікавлення ним певною цільовою аудиторією (аудиторію можна вибрати будь-яку (широка, студентська, певна вікова група школярів тощо). Головне – щоб було доступно й цікаво саме для цих слухачів. У ході виступу доцільно використовувати мультимедійну презентацію або відеоролик.

4. Завдання експертів – уважно спостерігати за виступом промоутера, вести записи, щоб зробити експрес-аналіз, орієнтуючись на такі запитання:

– Чи вдалось промоутеру зацікавити цільову аудиторію рекламним твором? Якщо так, то чим саме зацікавив?

– Що у виступі було переконливим або не переконливим?

– Чи розкрито психологічний потенціал обраного твору? Якщо так, то що саме викликало найбільший інтерес?

– Які поради можна дати для вдосконалення виступу?

Презентуючи художній твір, студенти використовують як результати власної аналітичної діяльності, так і різні інші засоби зацікавлення: інформацію про успішні екранізації, відгуки відомих особистостей і пересічних читачів, інтерактивні прийоми тощо. На практичному занятті оцінюється не лише виступ студента в ролі промоутера книги, а й робота в ролі експерта, що дає можливість кожному учаснику ділової гри отримати відповідні бали. Список творів для вибору можна укласти, орієнтуючись зокрема на сучасні шкільні програми, щоб допомогти майбутнім вчителям літератури розглянути їх у світлі психологічних проблем і тим самим підготуватись до викладацької діяльності. Наприклад, серед запропонованих можуть бути такі твори зарубіжного письменства (ураховуючи спеціалізації факультету іноземної філології): Дж. Олдрідж «Останній дюйм», У. Старк «Маленька книжка про любов», «Чи вмєєш ти свистати, Юганно?», Е. Портер «Полліанна», Е.Т.А. Гофман «Лускунчик і Мишачий король», Н. Гейман «Кораліна», Й. Ягелло «Кава з кардамоном», А. Азімов «Фах», А. Ліндгрєн «Міо, мій Міо», Мо Янь «Геній», А. Гавальда «35 кіло надії», Дж. Стронг «Гармидер у школі», Л. М. Монтгомері «Енн із Зелених Дахів», Гарпер Лі «Вбити пересмішника» тощо. Також список варто доповнити й іншими творами з потужним психологічним струменем, наприклад, такими, як роман Д. Овенс «Там, де співають раки».

Доцільним є і програмування вибору поза списком, адже це дає можливість представити саме той твір, який відіграв важливу роль у житті студента. Крім того, таким чином учасники курсу дізнаються про нові, ще не читані тексти, що відповідно можуть зацікавити їх. Хоча вибіркова дисципліна була запропонована для студентів факультету іноземної філології, заохочували їх вибирати для презентації і твори української літератури. Так, напередодні Різдва одна зі студенток представила збірку «Коли сніг пахне мандаринками», в яку ввійшли оповідання сучасних авторів: Г. Шиян, М. Савки, Б. Матіяш та інших. Важливу роль відіграє обговорення виступів, у ході якого студенти мають можливість не лише висловити свою «експертну» думку, а й поставити запитання промоутерам читання. Також можна оголосити конкурс на кращий промоутерський виступ, результати якого підбиватимуться завдяки голосуванню, а студент, презентація якого визнана кращою, отримає бонусні бали.

Цікавим виявилось завдання за бажанням – підготувати рекламу вибіркового курсу, у результаті виконання якого студенти мали можливість продемонструвати здобуті знання й уміння, виявити свої емоції, а також навичку узагальнювати навчальний матеріал. У подальшому рекламні плакати або відеоролики викладач може використати для зацікавлення вибіркоким курсом. Щоб студенти змогли звертатись до представлених матеріалів і після пар, уважніше розглянути їх, прокоментувати, доцільно запропонувати їм розмістити результати медіатворчості на інтерактивній дошці Padlet або на спільному Google диску.

У ході вивчення дисципліни ефективними можуть бути дискусії як елемент інтерактивної лекції або практичного заняття. Наприклад, лекція, присвячена формуванню оптимістичного світосприйняття особистості засобами художнього письменства, може починатись із проблемного запитання: «Чи на часі зараз оптимізм і гумористичні твори?». А в ході розгляду проблеми «Як запобігти ретравматизації школярів, викладаючи літературу?», можуть прозвучати такі запитання: «Чи варто зараз пропонувати всім учням читати твори на воєнну тематику?», «Як ви думаєте, твори яких жанрів нині найбільше на часі?». У ході таких дискусій викладач може порадишити відповідну літературу, ознайомити з поглядами українських і зарубіжних психологів, педагогів, письменників. Так, корисною може бути публікація Т. Колтунович і Г. Чуйко, які підсумовують: «... феномени оптимізму / песимізму як основа життєвої філософії та світосприйняття особистості можуть бути

визначальними щодо переживання нею тривалого стресового стану. Оптимістично налаштовані індивіди є емпатійними, розуміють власні емоції та вміють ними керувати, мотивовані на сприйняття стресового стану як виклику, з яким необхідно справитися для досягнення майбутніх цілей» [8, с. 105]. Отже, увиразнюємо думку про важливість розвитку як особистісного, так і соціального оптимізму, про те, що в час війни проблема формування оптимістичного світобачення учнів набуває ще більшого значення як запорука життєстійкості окремої особистості та всього народу. І наголошуємо, що плеканню позитивного мислення школярів зокрема може сприяти осмислення ними таких програмових творів, як «Маленька книжка про любов» У. Старка, «Полліанна» Е. Портер, «Міо, мій Міо» А. Ліндгрена та багатьох інших.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вибіркового курсу «Література і психологія: потенціал розвитку особистості» реалізує інтегративний підхід до навчання, сприяє насамперед збагаченню літературознавчої і методичної компетентностей студентів-філологів, а також поглибленню знань і розвитку вмінь із загальної та вікової психології, педагогіки. Виконуючи завдання бібліотерапевтичного й медіаторного характеру, вживаючись у ролі промоутерів читання і експертів промоутерської діяльності, учасники курсу усвідомлюють його практичне значення. Студенти прагнуть відшукувати оригінальні промоутерські рішення, цікаві візуалізаційні засоби, що розширює горизонти їхньої творчої самореалізації. Крім того, описана навчальна дисципліна спонукає до самопізнання та саморегуляції, створює умови для формування життєвої компетентності, яка значною мірою впливає на ефективну професійну діяльність та досягнення особистих успіхів. Найбільший інтерес у студентської аудиторії викликали такі види навчальної діяльності, як визначення бібліотерапевтичного потенціалу художніх творів, розкриття значення твору для сучасних українців, аргументація доцільності читання конкретного твору в наших воєнних реаліях. Матеріали курсу можуть бути використані в освітньому процесі з інших дисциплін, зокрема таких, як «Методика викладання зарубіжної літератури», «Методика викладання української літератури», «Інноваційні підходи до викладання літератури» тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розширенні тематики курсу і спектра методичних засобів, використовуваних в освітньому процесі, а також у системному якісному та кількісному аналізі результатів навчальної діяльності студентів.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаних джерел

1. Біла І. М. Формування оптимістичного світосприйняття в навчальній діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. Том 31 (70). № 4. Вид. дім «Гельветика». 2020. С. 177-182. URL: https://www.psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/4_2020.pdf
2. Богун К. Онтології літературних казок першої половини ХХ ст. в контексті антифобіального дискурсу. *Вісник Харківського національного університету ім. Г. Сковороди*. Серія «Філософія». 2016. Вип. 46 (част. І). С. 107-116. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPmeta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=VKhnpu_filos_2016_46%281%29_12
3. Вознесенська О. Л. Медіаторність як засіб розвитку соціального оптимізму в умовах медіатравматизації. *Медіаторність в сучасних реаліях: протистояння медіатравмі*. Збірник наукових праць; [укладач Чаплінська Ю. С.; літ.ред. Н. Л. Дятел] / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. С. 69-72. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/mediatv.pdf>
4. Горлова А. В. Шляхи виховання оптимістичного світосприйняття в дітей та підлітків. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2015. Випуск 19 (1). С. 161-169. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPmeta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Tmpvd_2015_19%281%29_17
5. Клименко Ж. В. Формування оптимістичного світосприйняття учнів у процесі вивчення літератури. *Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2023 р.) / Укладачі: А.Ю. Вітченко, А.О. Мельник. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2023. С. 75-80. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42414>

6. Клименко Ж. Формування психологічної пружності особистості засобами художньої літератури. *Всесвітня література в школах України* : щомісячний наук.-метод. журнал. 2016. № 4. С. 2-5. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27133>
7. Клименко Ж. В. Як запобігти ретравматизації школярів, викладаючи літературу? *Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 грудня 2022 року / за заг. ред. Н. Р. Грицак. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 11-18. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/28271>
8. Колтунович Т., Чуйко Г. Соціальний оптимізм в умовах хронічного стресу. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства*: збірник тез IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 5–6 лютого 2021 року). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2021. С. 103-106.
9. Кузнецов Ю. Б. Розвиток психологізму в українській прозі кінця XIX – початку XX ст. *Проблеми історії та теорії реалізму української літератури XIX – початку XX ст.* Київ : Наукова думка, 1991. С. 221-249.
10. Лазаренко І. Провідні принципи літературно-психологічного аналізу художнього твору. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2013. № 10. С. 31-33.
11. *Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (Бахмут, 4 листопада 2021 р.). Бахмут : ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2021. 418 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/15FhrXbt435EN5MwW803jo0l8q8yPtRtl/view>
12. Мрака Н. Відкрити себе як книгу: бібліотерапія і наратив. *Простір арттерапії: творчість як задзеркалля реальності*: м-ли XVII Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–29 лютого 2020 р.) / [за наук. ред. Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської, О.М. Скар]. Київ: ФОП Назаренко Т.В., 2020. С. 70-72.
13. Чепелєва Н. Роль читання в розвитку життєвої компетентності особистості. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2021, Том. II, Психологічна герменевтика, Вип. 14. С. 4-12.
14. Чепелєва Н. В. *Текст і читач*: посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015. 124 с.
15. Шуренкова А., Прочуханова О. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження рівня читання дітей та дорослих у 2024 році. На замовлення Українського інституту книги. Виконавець ТОВ «Інфо Сапієнс». Київ, 2024. 45 с. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/doslidzhennya/doslidzhennya-2024>
16. Seligman, Martin E. P. *Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life*. Hachette UK, 2018. 336 p.

References

1. Bila I. M. Formuvannya optymystychnoho svitospryiniattia v navchalnii diialnosti. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho*. Serii: Psykholohiia. Tom 31 (70). № 4. Vyd. dim «Helvetyka». 2020. S. 177-182. URL: https://www.psych.vernadskyyournals.in.ua/journal/4_2020/4_2020.pdf (in Ukrainian).
2. Bohun K. Ontolohii literaturnykh kazok pershoi polovyny XX st. v konteksti antyfobialnoho dyskursu. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. H. Skovorody*. Serii «Filosofii». 2016. Vyp. 46 (chast. I). S. 107-116. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis-nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VKhnpu_filos_2016_46%281%29_12 (in Ukrainian).
3. Voznesenska O. L. Mediatvorchist yak zasib rozvytku sotsialnoho optymizmu v umovakh mediatravmatyzatsii. *Mediatvorchist v suchasnykh realiakh: protystoiannia mediatravmi*. Zbirnyk naukovykh prats; [ukladach Chaplinska Yu.S.; lit.red. N.L. Diatel] / Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD, 2020. S. 69-72. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/mediatv.pdf> (in Ukrainian).
4. Horlova A.V. Shliakhy vykhovannia optymystychnoho svitospryiniattia v ditei ta pidlitkiv. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. 2015. Vypusk 19 (1). S. 161-169. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis-nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Tmpvd_2015_19%281%29_17 (in Ukrainian).
5. Klymenko Zh. V. Formuvannya optymystychnoho svitospryiniattia uchniv u protsesi vyvchennia literatury. Aktualni problemy movno-literaturnoi osvity v serednii ta vyshchii shkolakh: materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (27 kvitnia 2023 r.) / Ukladachi: A.Iu. Vitchenko, A.O. Melnyk. Kyiv: Vyd-vo UDU imeni Mykhaila Drahomanova. 2023. S. 75-80. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/42414> (in Ukrainian).
6. Klymenko Zh. Formuvannya psykholohichnoi pruzhnosti osobystosti zasobamy khudozhnoi literatury. *Vsesvitnia literatura v shkolakh Ukrainy* : shchomisiachnyi nauk.-metod. zhurnal. 2016. № 4. S. 2-5. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27133> (in Ukrainian).
7. Klymenko Zh. V. Yak zapobihty retravmatyzatsii shkoliariv, vykladaiuchy literaturu? *Tendentsii i perspektyvy vyvchennia literatury u serednii i vyshchii shkolakh*: materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 15 hrudnia 2022 roku / za zah. red. N. R. Hrytsak. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2022. S. 11-18. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/28271> (in Ukrainian).
8. Koltunovych T., Chuiko H. Sotsialnyi optymizm v umovakh khronichnoho stresu. *Aktualni pravovi ta humanitarno-ekonomichni problemy v period reformuvannia demokratychnoho suspilstva*: zbirnyk tez IX Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kropyvnytskyi, 5–6 liutoho 2021 roku). Kropyvnytskyi : PVNZ KIDMU, 2021. S. 103-106 (in Ukrainian).
9. Kuznietsov Yu. B. Rozvytok psykholohizmu v ukrainskii prozi kintsia XIX – pochatku XX st. *Problemy istorii ta teorii realizmu ukrainskoi literatury XIX – pochatku XX st.* Kyiv : Naukova dumka, 1991. S. 221-249 (in Ukrainian).

10. Lazarenko I. Providni pryntsyipy literaturno-psykholohichnoho analizu khudozhnoho tvoriv. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*. 2013. № 10. S. 31-33 (in Ukrainian).
11. *Literatura, psykholohiia, pedahohika u rakursakh vzaiemodii*: materialy I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Bakhmut, 4 lystopada 2021 r.). Bakhmut : HIIM DVNZ «DDPU», 2021. 418 s. URL: <https://drive.google.com/file/d/15FhrXbt435EN5MwW803jo0l8q8yPtRtl/view> (in Ukrainian).
12. Mraka N. Vidkryty sebe yak knyhu: biblioterapiia i naratyv. *Prostir artterapii: tvorchist yak zadzerkallia realnosti*: m-ly XVII Mizhnarodnoi mizhdystsyplinarnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 27-29 liutoho 2020 r.) / [za nauk. red. L.A. Naidonovoi, O.L. Voznesenskoi, O.M. Sknar]. Kyiv: FOP Nazarenko T.V, 2020. S. 70-72 (in Ukrainian).
13. Chepelieva N. Rol chytannia v rozvytku zhyttievoi kompetentnosti osobystosti. *Aktualni problemy psykholohii*: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 2021, Tom.II, Psykholohichna hermenevtyka, Vyp. 14. S. 4-12 (in Ukrainian).
14. Chepelieva N. V. *Tekst i chytach*: posibnyk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 2015. 124 s. (in Ukrainian).
15. Shurenkova A., Prochukhanova O. Analitychnyi zvit za rezultatamy vseukrainskoho sotsiolohichnoho doslidzhennia rivnia chytannia ditei ta doroslykh u 2024 rotsi. Na zamovlennia Ukrainskoho instytutu knyhy. Vykonavets TOV «Info Sapiens». Kyiv, 2024. 45 s. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/doslidzhennya/doslidzhennya-2024> (in Ukrainian).
16. Seligman, Martin E. P. *Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life*. Hachette UK, 2018. 336 p.

| Матеріал надійшов до редакції: 19.08.2025 р. | Прийнято до друку: 02.10.2025 р. | Опубліковано: 30.10.2025 р. |

